

PINTURA ETA KRITIKA

Iakintsun greko batek erran zuen ezen pintura hitzik gabe mintzaten zaikula. Arte haur, hitzengabeko mintzoara dateke, bere elheak koloreak dira. Hoienez bidez artistaren eta publikoaren bitarteko enthelegatzea ardiesten da.

Eta nola mintzaten dena bethi bertze persona batentzat mintzo baita, halatan ere pintatzen duenak, pinturaren bidez bere pentsamenduak eta sentimenak publiko batentzat plasmatu nahi ditu. Poesia, pintura eta arte-klassis guztiak bethi gizakentearantzako ekhaintza da, bai eta gizakenteak eraginak ere.

Askotan artista batek erraiten du ezen bere pentsamenduak eta sentimenak paperean, harrian edo koloreetan, oroz gainetik, bere buruarentzat ezarten dituela. Hau gezurra da, zeren-eta gauza guztiak bethi *in potentia* ederragoak eta hobeak baitira *in actu* baino. Huntaz gainera, poesia eta artearen expressatzeko moien guztiak, zeinek bethi edonolako mintzoara baitira, ekhaintza sozialak dira, eta gure entzulea, gure lagun-urkoa presuposatzen dute hainek. Mintzatzea bethi dialogo bat da, bi personen arteko hizketa, guttienez. Bere itzalarekin mintzo dena, erhoa da.

Berhain, gure expressinoaren publikoa ezliteke izan herri bat edo kultur-obu oso bat... eta gure artea publiko mugatu batentzat izan liteke beregainki. Orduan gure kreazionearen huler-arazteko bidea klassis edo kasta bati dedika geniezakeo. Haur ere possible da, eta artearen konbentzionalismuetan egon diteke. Hunelako kasta-hizkuntza —eta krypto-hizkuntza ere— gizarteak bere evoluzioan anhitzetan eduki ukhan baitu.

Pintura modernuaren kontra askotan publikoaren ttipitzea iartikitzen zaio. Lehenik, pintura batez ere, nola hizkuntzaren bidez nazionalki mugatuta ezpaitago, halatan ere bere naturalezko konbentzionalismuen bidez hizkuntzaz haratago ioan zitekean. Orduan, artistak bere begien aitzinean, kultur-obu oso baten publikoa zedukan, eta

publiko supra-nazional horri mintzo nahi zeraukeon. Arte hunen supra-nazionalitate hau, eskola berrien konbentzionalismuez xehakatu izan da. Beraz egun, zein ere eskolaren hizkuntza ikasi behar dugu, eta beren grammatikak, eta logikak ongi ezagutu, pintura berriaren teorigileen erakhusketarat ioan baino lehen, humelako expossizione batetan sar gaitezenean, kultur-atzerrirat iltkhi ezkaitezentzat.

Egiaz, eztago hemen pintura berriaren artezko basien kontrako ephairik... arte baten basiak bethi berez konvezionalak baitira... Ala, ba-ahal-legoke pinturan naturalki gizonari mintza lekidikeon mintzalidea?

Musikan ere, soinuen eta moduen kombinazioneak kultur-obu baten ondorioak direla dioskute... eta geuk eder edo itsusi senti genezakeana, gure sentitzeko fakultateen bilhakatzeko spezial bat baino ezlizateke.

Bainan artearen basia, konbentzionala izanki-eta, nondik dathorkeo gizonari bere gozamen aisthetikoaren fakultatea? Philosophu batzuen aburuan, gizonaren naturan, bere ekhintzak bethi gogozko egimenea bidez impulsatzen dira. Berhain impulsu hoietan, gozamen aisthetikoaren impulsua legoke, non bailizateke gizonaren nahia interesegabeko gozamen plena.

Hargatik, artea, edertasunaren expressinoa dateke... edo, beharbada, gizonaren gozamen artistikoaren ithurburua bikhoitza izanki-eta, gure interesse artistikoaren subjektuak ederrak eta sublimeak izan litezke.

FORMA ETA KONTENUTUA

Ioandako mendeetan, arte-obren Kritika bethi kontentutuaren aldetik egiten zen, eta obra batetan aurkezten ziren objektuak humela kritikalararen konsiderazioetan sartzen ziren. Bainan kritika haur, egiazko gauzen funerat heltzen etzela ikhusi izan baitzen, Arte-kritikariek eta Aisthetikaren teorigileek arte-obren iuiatzekotz, bertze methoduak erabili behar zirela bilhatu zituten.

Obra baten balorea iuiatzeko, Forma-Aisthetikoen aburuan ez tira importantena arte-obra batetan aurkeztu obiektuak. Gure iuiatzeko kanona engoitik ezlizateke izanen gauzen kontentutua, arte-obren forma hutsa baizen; haur da, arteko obrak, gauzak *nola* representatzen dituen ikhertu behar genduke. Beraz Kritika haur Pinturari applika badiezogu, engoitik, pintzelen bidez erretaula batetan pintaturik dagoena, expressino literariaren ikhuspunktutik aztertu behar ezkenduke, pintoreak bere artearen materiak nola ezarri, nola nahasi, nola kompondu, nola banakatu eta nola erabili dituen galde egin behar generaukeo taulari baizen.

Hortakotz erretaula baten kritikatzekotz, lehenik pintoreak bere koloreak oihalaren gainean ezarteko zein prozedura erabili duen ikher-tu behar genduke, huntaz tekhnika hutsaren bidetik hasiko garateke. Geroz, orioaz, temperaz edo uraz pintatuta dagoela ikhusi dugunetik, tekhnika utz genezake eta ikher ea lerroen ala skulpturaren araura interpretatzen duen.

Haur lizateke, baldin-eta pintura Oswald Spengleren araura iuiatu behar badugu, pintura delakoan bi arte geneduzkake, bata musikalikoa lizateke —eta veneziarren eredura pintatzen dugularik kultivatzen dugu— bertzea skulptorikoa lizateke, eta batez ere florentziarren pintura dateke. Spengleren aburuz, hemen artearen konpezinoa bi basis different zatekean. Veneziarren artea Byzantziatik zethorrenez mystikoa zen eta musika ixila zatekean. Pintura huntan eztirateke konzeptuak representatzen, sentimenak baizen. Huntaz kontra, florentziarren artea legoke, non konzeptuak representatzekotz erretaularen gainean artistak desseinua plasmatzen baitu.

Horrexegatik Mikel Angeluri norbaitek zein pintura hoberena zen galde egin zeraukonean, Buonarottik erantzura bezala eman zuen, pintura onena skulpturatik hurbilen zegoena zela. Eta Mikel Angeluren figuretan gehienetan skulpturak ditugu, giza-irudiak baino gehiago.

Bainan... pintura mystikoan, haur dateke Veneziako pintoren erretaletan, nola gauzak iuiatzen genituzke skulpturaren ikhus-punktutik? Haur ezina da. Veneziako pintura, taula orobatasuna da, eta unitate huntan koloreen massak eta rhythmuak iuiatu behar ditugu. Koloreen artean dagoen Harmoniari behatu behar derauko kritikalaria. Harmoni huntan nota batzu indartsuak izanen dira, bertzeak ahulak, bainan komponista batek pentagrammaren gainean notak eta kompasak kombinatzen dituen araura, pintoreak bere taularen gainean koloreen massak eta massen-arteko rhythmuak kombinatuko ditu.

Florentziaren ereduko pinturan, expressinoaren khemena eta indarra lerroen rhythmuetan ikhusi behar da.

Eta moien haukiez erakhusten den themaz zer erranen dugu? Formazaleen aburuan thema sekundaria da.

Arteko obren valioa forman dagoela iakin zutenetik, artista batzuek insaiatu dute kontentuarengabeko artea egiten, eta hunela arte abstraktua iaio zen. Artista abstraktu batentzat, arteko obraren kontentnuak ezin ere valore ezpaitu, themagabeko obrak egin nahi lituzke.

Bizkitartean, Aisthetikaren teorizatzaileek pentsatu dute ezen kontentnugabeko formarik eztagoela, hala nola formaren gabeko kontentnutua ere egon ezpaiteteke. Beraz, kritika berriaren maisuek insaiatu dute, kontentnuaren kritika praezeptuetan ezarten. Engoitik ezta

iuiatuko, exempluz, taula batetan representatzen den haurraren arpegia goxoa ala itsusia den, edo pintore batek plasmatu duen emakumezko figura batek Mona-Lisaren irri-farra ainigmatikorik duenz... Ikhus-puntu hauk, publiko ignaruaren sinkulinkeriak dira.

Forma eta kontenutua, aisthetikaren ikhuspuntutik iuiatzen duen kritikalaria pinturaren barnako Dynamikatik obrak interpretatuko ditu. Adibidez, taula batetan artistak figurak, giza-irudiak, mendiak eta pinturaren komponent guztiak nola aphailatu dituen iuiatuko du... eta hunela artistaren barnako idea materiaren bidez sorozleari nola aurkezten zaion, eta zeintzu diran artistak moien hauietaz, ideieren erakhusteraino heldu den muga.

Beraz pinturan ere, moienak iuiatu ditugunaz gero, taulari galde bat egin behar deraukogu... "eta artistak hemen zer derraku?" Zeintzu dira munduari komunikatzen derauzkion sentimenak eta ideak?

Dударик gabe persona batbederak bere barnan duen funtsa baino gehiago eman eztezake. Hortakotz, batez ere bere spirituan kontenutu handia eztuten artistek kritikariaren etsaiak dira, zeren-eta kritikariaren begiek Roentgen-izpiak baitituzte eta artistaren spirituan sartzen baitira. Eta orduan artista kritikariaren aitzinean buluzik geratzen da. Bertze persona batek guri geure barnakoari beha diezogun maite eztugu, batez ere gure barnakoaz representatzen genduena hoi-la baizen ezpaitzen. Hortakotz, egiazko artistak eztu ezein ere beldur kritikariaren aitzinean, zeren bere norbera baithan, bere buruagan konfiantza baitu.

Eztago kontenuturik formaren gabe, eta eztago formarik ere kontentutuaren gabe. Bata bertzearen altarean sakrifikatzen duela dioenak, behar bada eztu ez bata, ez bertzea.

Federico KRUTWIG

